

Nummer 3 - 16 september 2010

- [Agenda](#)
- [Inventarisatie: Tussenstand verspreidingsonderzoek uitheemse rivierkreeften](#)
- [Overlijdensbericht: Bert Higler](#)
- [Overlijdensbericht: Willem Vervoort](#)
- [Excursies: De laatste sprinkhanen- en libellen](#)
- [Faunistiek: Een nieuwe krekkel voor Nederland - \(*Eumodicogryllus bordigalensis*\)](#)
- [Verslag: 1000-soortendag Boswachterij Staphorst](#)
- [WWW: Nieuwe website van het Team Invasieve Exoten](#)
- [WWW: Nieuwe website Het Natuurloket](#)
- [Biblio: Beetles in conservation](#)
- [Van de redactie](#)

Agenda

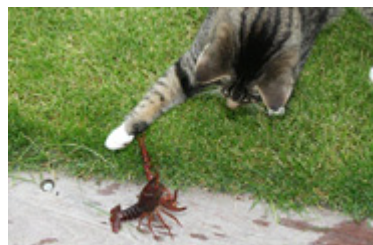
19 juli - 7 november	Parasieten - Slinkse sluiperds	Tentakel 1
13-17 september	Nachtvlinderexcursie	Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie
17 september	Sprinkhanenexcursie Posbank	deze nieuwsbrief
9 oktober	Najaarsbijeenkomst Sectie Ter Haar	Nederlandse Entomologische Vereniging
22 oktober	Bezoek aan libellencollectie Naturalis	Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie
29 oktober	Bezoek aan libellencollectie Naturalis	Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie
6 november	Najaarsbijeenkomst Sectie Snellen	Nederlandse Entomologische Vereniging
23 november	Herfstbijeenkomst NEV	Nederlandse Entomologische Vereniging
27 november	Najaarsbijeenkomst Sektie Everts	Nederlandse Entomologische Vereniging
17 december	Entomologendag, Ede	Nederlandse Entomologische Vereniging

[top](#)

Tussenstand verspreidingsonderzoek uitheemse rivierkreeften

Het verspreidingsonderzoek uitheemse rivierkreeften (www.kreeftenonderzoek.nl) dat dit najaar door EIS georganiseerd wordt, is in volle gang. Inmiddels hebben 162 vrijwilligers zich ingetekend voor ruim 250 meetpunten.

Alleen in Zeeland, Zuid-Limburg en de Achterhoek blijft de animo voor het project aanmerkelijk achter bij de rest van het land. Als u in deze gebieden woont of mensen kent die het leuk vinden om vier ochtenden naar buiten te gaan om kreeftenkorven te controleren, **laat het ons weten!**

Inmiddels druppelen de eerste resultaten van het project binnen. Op vijf van de veertien meetpunten waarvan de resultaten gerapporteerd zijn, werden invasieve kreeften vastgesteld. De resultaten van het project zijn momenteel op de voet te volgen via bovengenoemde website onder het tabblad 'resultaten'.

Los van het project, zorgde de hoosbuien afgelopen weken eveneens voor een ware 'stortbui' aan kreeftmeldingen bij EIS. Zoals iedere nazomer krijgen met name rode Amerikaanse rivierkreeften het op de heupen en worden ze 'en masse' plat gereden op (fiets)paden, gegeten door honden en mensen, of gestenigd door scholieren. Op verschillende plaatsen kwam het onderwerp in het nieuws. Een greep:

- www.unieuws.nl/index.php?s=kreeft
- www.abcoude.nl/read/actueel/nieuws/1144
- www.nu.nl/binnenland/2323345/kreeften-wandel-in-gelderland.html
- www.westonline.nl/nieuwsitem/44232
- www.wildewijdewereld.nl/?p=2006

Bram Koese, foto: Gerrie Mijnbeek.

[top](#)

Bert Higler

Op 30 augustus is Bert Higler op 70-jarige leeftijd overleden. Bert was dé specialist op het gebied van Nederlandse kokerjuffers en als zodanig ook als werkgroepcoördinator bij EIS betrokken. Hij heeft een lange carrière als aquatisch ecoloog bij Alterra (vroeger RIN) achter de rug.

Na zijn pensionering heeft hij een nieuwsbrief voor kokerjufferonderzoekers uitgegeven en een determinatiewerk over de Nederlandse kokerjufferlarven samengesteld (2005), evenals een verspreidingsatlas (2008). Hiermee is een belangrijke basis gelegd voor personen die onderzoek willen doen aan deze interessante dieren.

Helaas heeft Bert zijn nieuwste project, een determinatiesleutel van de volwassen kokerjuffers, niet kunnen voltooien.

Higler, L.W.G. 2005. De Nederlandse kokerjufferlarven. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Higler, L.W.G. 2008. Verspreidingsatlas Nederlandse kokerjuffers (Trichoptera). EIS-Nederland, Leiden.

Roy Kleukers

[top](#)

Willem Vervoort

Op 25 augustus is Willem Vervoort overleden, in de leeftijd van 93 jaar. Professor Vervoort is vanaf 1946 tot zijn dood aan NCB Naturalis verbonden geweest, van 1972 tot 1982 als directeur van het instituut (toen Rijksmuseum van Natuurlijke Historie geheten).

Hij heeft belangrijke bijdragen geleverd aan de kennis van de Nederlandse biodiversiteit, met name door zijn studies van de roeipootkreeftjes en hydroïdpoliepen. Van deze laatste groep stelde hij het eerste Nederlandse overzicht samen in 1946. In 2009 publiceerde hij, samen met Marco Faasse, een volledig geactualiseerd overzicht van deze groep, als themanummer van Nederlandse Faunistische Mededelingen (32).

Roy Kleukers

[top](#)

Sprinkhanen en libellen

Sprinkhanen

17 september wordt het sprinkhaanexcursieseizoen afgesloten met een inventarisatie van zadelsprinkhanen (*Ephippiger ephippiger*) op het Herikhuizerveld, beter bekend als de Posbank. Er zijn nog enkele plaatsen vrij.

De excursie is geschikt voor zowel beginnende als reeds gevorderde geïnteresseerden. Het aantal deelnemers aan alle activiteiten is beperkt tot maximaal 12. Deelname is gratis. Meer informatie en aanmelding via eis@ncbnaturalis.nl.

Libellen

Samen met de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie en de Vlinderstichting worden diverse libellenexcursies georganiseerd. Op 22 en 29 oktober is het mogelijk de libellencollectie van Naturalis te bezoeken. Na afloop van het seizoen zal in november een determinatiedag voor libellenhuidjes worden georganiseerd. Meer informatie en wijze van opgave is te vinden op de website van de [Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie](#).

Ed Colijn

[top](#)

Een nieuwe krekkel voor Nederland - (*Eumodicogryllus bordigalensis*)

Op 19 augustus werd de krekkel *Eumodicogryllus bordigalensis* voor het eerst ontdekt in Nederland langs het spoor bij Ede-Wageningen. Het blijkt te gaan om een populatie waar op een warme avond tussen de 10 en 20 mannetjes actief aan het zingen zijn.

De soort is vooral algemeen in Zuid-Europa, maar wordt de laatste jaren steeds vaker in noordelijke streken aangetroffen. Zo zijn er inmiddels diverse vindplaatsen in Duitsland en Tsjechië, steeds op spoorwegterreinen. Als Nederlandse naam wordt daarom spoorkrekkel voorgesteld.

Het is nog onduidelijk hoe de krekkel zich uitbreidt. De meeste literatuur gaat uit van passieve verspreiding met treinen, maar de jonge dieren hebben vleugels waarmee ze goed kunnen vliegen. Mogelijk verspreiden ze zich (deels) ook op natuurlijke wijze. Na enkele dagen werpen ze de vleugels af. Ook onder de volwassen dieren bevinden zich langvleugelige exemplaren.

De bestjes zijn het makkelijkst te vinden daar middel van hun opvallende geluid (red. te horen op [waarneming.nl](#)). Tussen de stenen zijn ze echter heel erg moeilijk te zien te krijgen en vaak roepen de mannetjes van die onderin het grindbed. Laten op de avond komen ze echter wel meer omhoog en kunnen dan door goed te zoeken wel worden gevonden. Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat de soort nog op meer plekken aanwezig is. Het meest kansrijk lijken daarbij, ongebruikte op het zuiden gerichte spoorwegemplacementen.

Jaap Bouwman; foto Wiene Bakker.

[top](#)

Verslag 1000-soortendag Boswachterij Staphorst

Met een goed gebied, de juiste mensen en goed weer is het niet moeilijk om 1000 soorten op een dag te vinden. Het gebied (boswachterij Staphorst van Staatsbosbeheer) en de experts (medewerkers en vrijwilligers van PGO's en Waarneming.nl) waren niet het probleem. Het was het weer dat roet in het eten dreigde te gooien. De 1000-soortendag viel in een periode met koud weer en overvloedige regen. Gelukkig bleek de dag zelf relatief goed te zijn met perioden met zonneschijn en slechts enkele korte regenbuien. Door de inzet van de ongeveer 100 aanwezige mensen is het streefgetal toch gehaald hoewel de opbrengst voor sommige dier- en plantengroepen mager was.

De teller staat momenteel op 1341 soorten. De algen en de watervlooien (71) zijn niet ingevoerd op Waarneming.nl en dus niet zichtbaar op de speciale pagina [Waarneming.nl - 1000 soortendag 2010](#). Van enkele groepen zijn nog niet alle waarnemingen verwerkt en vooral de lijst kevers zal nog groeien. Mogelijk halen we uiteindelijk 1400 soorten. Met 271 soorten, bijna een kwart van het totaal, zijn de vaatplanten erg goed vertegenwoordigd. Veel groepen insecten zijn

juist slechts vertegenwoordigd en de aantallen kevers, bijen, wespen, vlinders en vliegen zijn door het koude weer laag. Maar zelfs deze week werd door verschillende groepen nog geïnventariseerd en het is niet ondenkbaar dat het aantal kevers het aantal vaatplanten nog gaat overtreffen.

Grote zeldzaamheden werden niet ontdekt maar voor bijna alle groepen zijn leuke waarnemingen verricht. Een leuke vondst betreft kapjesinktzwam *Coprinus strossmayeri* die van slechts drie 5 bij 5 kilometerhokken in Nederland bekend was. Voorbeelden van aangetroffen bijzonderheden zijn bandheidelibel *Sympetrum pedemontanum*, boskrekkel *Nemobius sylvestris*, zuidelijke boomsprinkhaan *Meconema meridionale*, kleine steentijm *Clinopodium acinos*, holsteelboleet *Boletinus cavipes* f. *aureus*, bruine wegslak *Arion subfuscus*, blauwvleugeluil *Peridroma saucia*, en lederloopkever *Carabus coriaceus*. De op het eerste gezicht niet zo interessant ogende grote zwemplas bleek meerdere zeldzame en schaarse waterwantsen te bevatten.

De dag werd afgesloten met een door Staatsbosbeheer verzorgde barbecue. Alle deelnemers worden van harte bedankt voor hun tomeloze inzet. Hopelijk zien we iedereen terug op de 1000-soortendag van 2011.

Vincent Kalkman

[top](#)

Nieuwe website van het Team Invasieve Exoten

Het Team Invasieve Exoten (TIE) heeft sinds kort een [nieuwe website](#). Op de website staat informatie over invasieve exoten en het TIE.

Onder het kopje 'Team Invasieve Exoten' zijn de risicoanalysedocumenten, monitoringsresultaten en communicatieproducten die in opdracht van TIE zijn uitgevoerd, te vinden.

De website is nog in ontwikkeling. De komende tijd zal er nieuwe info worden toegevoegd, waaronder een pagina over 'Wetgeving & Beleid' en diverse andere rapporten.

Ed Colijn

[top](#)

Nieuwe website Het Natuurloket

Vandaag is het zover: de nieuwe website van Het Natuurloket, www.natuurloket.nl, gaat online! Voor wie het nog niet weet: op deze website kan men terecht voor een levering van natuurgegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Wat is er nieuw?

Nieuw is dat de gegevens van Het Natuurloket actue(e)l(er) zijn: alle positief gevalideerde waarnemingen waarvoor "uitlevertoestemming" is gegeven kunnen worden besteld. De PGO's hebben onderling afgesproken dat zij van elkaars waarnemingen gebruik gaan mogen maken. Ook andere partijen, zoals [Waarneming.nl](#), [Natuurbank Limburg](#), Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, stellen hun gegevens in de toekomst voor de PGO's beschikbaar. Het Natuurloket zorgt voor de uitvoering van de afspraken.

Alle operationele zaken, zoals uitleg over nieuwe versies van de NDFF en inhoudelijke vragen over de NDFF, worden vanaf nu door Het Natuurloket afgehandeld. En waarnemers kunnen bij Het Natuurloket nu ook terecht met vragen over het gebruik van bijvoorbeeld [Telmee.nl](#).

Wat blijft?

Wat niet verandert, is dat de gebruikers aan dezelfde strikte voorwaarden moeten voldoen als voorheen. De bescherming van de natuur staat altijd voorop. Waarnemingen mogen alleen gebruikt worden door de aanvrager zelf bij de onderbouwing of de toetsing van beheer- of ontwikkelingsplannen, ontheffingsaanvragen en dergelijke. De Gegevensautoriteit Natuur houdt steekproefsgewijs toezicht op het gebruik.

Onveranderd blijft ook dat Het Natuurloket alleen waarnemingen verstrekt en visualiseert. Voor interpretaties moeten beleidsmakers en initiatiefnemers bij organisaties als PGO's, adviesbureaus of het Planbureau voor de Leefomgeving zijn.

De gegevens die Het Natuurloket levert zijn voor een groot deel afkomstig van de leden van de Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF). Daarom is een samenwerkingsovereenkomst opgesteld tussen de PGO's en de GaN over het beheer van de NDFF en Het Natuurloket. Vandaag zullen 8 PGO's deze samenwerkingsovereenkomst met de GaN ondertekenen.

Ed Colijn

[top](#)

Beetles in conservation

New, T.R., 2010
Wiley-Blackwell, 237 pp.

Kevers vormen de meest diverse groep onder de insecten en zijn vaak volop aanwezig in allerlei terrestrische en zoetwaterecosystemen. Veel soorten worden bedreigd door veranderingen in hun natuurlijke leefomgeving. Sommige soorten zijn waardevolle milieuindicatoren omdat ze snel reageren op de veranderingen die zich voordoen. Kennis van deze invloeden, zowel op de omvang als de samenstelling van populaties van bepaalde kevers, maken het mogelijk veranderingen in het milieu te monitoren.

Kevers hebben op verschillende manieren invloed op de mens: als culturele object, verzamelobject, als plaag en concurrent in de strijd voor eerste levensbehoeften, maar ook als biologische bestrijders van andere plaaginsecten en als belangrijke schakel in de continuïteit van vitale ecologische processen.

Dit boek brengt veel tot nu toe verspreide en ongepubliceerde informatie samen in één publicatie om het belang van de instandhouding van de keverbiodiversiteit te onderstrepen en methoden aan te bieden volgens welke de

Inhoud

- Preface
- Acknowledgements
- 1. Introduction
 - Beetles and conservation
 - Beetle extinctions and extirpations
 - Beetle diversity
 - Beetle recognition and identification
 - Sampling and surveying beetles for conservation
 - Studying rare species
 - Evaluating conservation status and significance
- 2. Practical Conservation: Basic Approaches and Considerations
 - Species importance
 - Planning for species conservation
 - Population structure and beetle dispersal
 - Beetle assemblages for conservation
- 3. Threats to Beetles: the Role of Habitat
 - Habitats
 - Habitats and resources in the landscape
 - Habitat gradients for beetles
 - Remnant habitat values: brownfield sites
 - Islands and island habitats
- 4. Collecting and over-collecting
 - Commercial collecting
 - Bycatch and collector responsibility
- 5. Alien species
 - Effects and interactions with native beetles and other organisms
 - Alien beetles as vectors
- 6. Pollution and Climate Change
 - Pollution
 - Climate change
- 7. Components of Beetle Species Conservation: Ex Situ Conservation
 - Ex situ conservation
 - New populations
 - Salvage or rescue operations
 - Releases
- 8. Threats or Management: the Conservation Manager's Dilemma
 - Fire
 - Manipulating beetle populations
 - Habitat restoration
- 9. Conservation Lessons from Beetles
 - Water beetles
 - Ground beetles and tiger beetles
 - Dung beetles
 - Stag beetles
 - Jewel beetles
 - Ladybirds
 - Longhorn beetles
- 10. Concluding Thoughts
- References
- Index

[top](#)

Van de redactie

Dit is het derde nummer van *Tentakel*, de digitale nieuwsbrief over ongewervelde dieren. Deze nieuwsbrief zal onregelmatig verschijnen naast de reguliere papieren EIS-nieuwsbrief.

In de nieuwsbrief is plaats voor allerlei korte berichten die het onderzoek aan ongewervelden in Nederland aangaan: berichten van het EIS-bureau, oproepen, bijzondere en fenologische waarnemingen, aankondiging van rapporten en boeken en een activiteitenagenda. Ook al uw bijdragen zijn welkom. U kunt deze sturen naar eis@ncbnaturalis.nl

De nieuwsbrief is opgezet als Internetspagina (in HTML) en kan in de meest gangbare e-mailprogramma's worden gelezen. Met de berichtopmaak/e-mailindeling ingesteld op (originele) HTML ziet u behalve tekst ook plaatjes en kunt u via de blauwe links eenvoudig alleen dat nieuws er uit pikken dat u interesseert. Mocht u problemen hebben met het instellen van het HTML-formaat in uw e-mailprogramma schroom dan niet en neem gerust contact op. Of probeer het [hier](#) met uw webbrowser.

Mocht u geen belangstelling (meer) hebben voor deze nieuwsbrief: een retour-mailtje naar [dit adres](#) is voldoende om uw e-mailadres te verwijderen van deze mailinglist. Aanmelden op dit adres is vanzelfsprekend ook mogelijk.

[top](#)